

Advies over ijkings- en instaptoetsen

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

**Uitgebracht door de Raad Hoger Onderwijs op 11 juni 2019 met
eenparigheid van stemmen**

Voorbereiding: werkgroep ijkings- en instaptoetsen op 24 mei 2019 onder
voorzitterschap van Veerle Hendrickx

Dossierbeheerder: Isabelle De Ridder

1 Situering

De Vlor nam recentelijk kennis van de evaluatierapporten over de ijkingsstoets bij inschrijving burgerlijk ingenieur en burgerlijk ingenieur-architect¹ en over de instaptoets lerarenopleiding.² Omdat de raad begrepen heeft dat de Vlaamse Regering er aan denkt om die ijkings- en/of instaptoetsen uit te breiden,³ gaat hij in dit advies in op een aantal opportuniteiten die deze instrumenten bieden en bundelt hij een aantal bedenkingen daarbij.

2 Soorten, terminologie en doelstellingen

Naast de bestaande toelatingsexamens, werden er de afgelopen jaren drie nieuwe toetsingsinstrumenten ontwikkeld die een rol spelen in het studiekeuzeproces. Elk van die instrumenten heeft specifieke doelstellingen, opvolging en afnamemodaliteiten. Voor de studiekeizer en de studiekeuzebeïnvloeders is deze verscheidenheid geen evidentie en zijn de verschillen ook niet altijd duidelijk. De Vlor vraagt dat overheid, inrichters van deze toetsen en instellingen transparant communiceren over die verschillen.

2.1 Columbus

Columbus is een niet-bindende exploratie-tool die het studiekeuzeproces in de derde graad van het secundair onderwijs ondersteunt.

De resultaten zijn explorerend bedoeld. Leerlingen krijgen een individueel feedbackrapport waarin hen een spiegel wordt voorgehouden over hun waarden, interesses en capaciteiten.

Columbus is een online tool die klassikaal wordt ingevuld.

De Vlor volgt de ontwikkelingen van Columbus van nabij op via zijn overlegplatform SO-HO.⁴ Dat fungeert als klankbord voor de expertengroep van de Vluhr die Columbus ontwikkelt en zorgt mee voor het draagvlak voor de implementatie in scholen secundair onderwijs. De Vlor formuleerde in een advies van 2017 een aantal specifieke bezorgdheden rond Columbus met de vraag om het instrument op die punten bij te sturen.⁵

2.2 Ijkings- en instaptoetsen

Ijkings- en instaptoetsen zijn instrumenten die de overheid 'verplichte, niet-bindende toelatingsproeven' noemt. De ijkings- en instaptoetsen vinden plaats in een latere fase van het

¹ www.vlor.be/ijkingstoets

² Instaptoets lerarenopleidingen. Maart 2019. *Analyse eerste afname 2016-2017 (na koppeling databanken)*.

³ Zie bijvoorbeeld de *Beleidsbrief Onderwijs 2018-2019* van minister Crevits.

⁴ <https://www.vlor.be/themas/begeleiding-en-zorgbegeleiding-en-studiekeuze-van-secundair-naar-hoger-onderwijs>

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies 'Naar een versterking van onderwijsloopbaanbegeleiding voor jongeren die (willen) doorstromen naar de arbeidsmarkt'*, 29 juni 2017. De Vlor benadrukt hierin bijvoorbeeld dat alle leerlingen, ongeacht hun vooropleiding gefundeerde feedback moeten krijgen en dat ook de graduaatsopleidingen een plaats moeten krijgen in Columbus.

keuzeproces, eenmaal de explorerende fase afgesloten is en een studiekeizer meer informatie inwint over een aantal specifieke opleidingen.

2.2.1 Ijkingstoetsen

De ijkingstoets wordt verplicht afgelegd door kandidaat-studenten burgerlijk ingenieur en burgerlijk ingenieur-architect, en sinds kort ook diergeneeskunde. Er worden nog voor andere (universitaire) opleidingen ijkingstoetsen georganiseerd, maar die zijn op dit moment niet verplicht.

De toetsen moeten potentiële studenten ondersteunen bij de definitieve studiekeuze, aangezien ze een beeld geven over de getoetste vaardigheden in relatie tot het verwachte instapniveau voor de opleiding.

De resultaten zijn niet-bindend, maar sommige instellingen verlenen wel vrijstellingen in functie van de resultaten of koppelen er een remediëringstraject aan.

Kandidaat-studenten schrijven zich centraal in voor een ijkingstoets, die op eenzelfde moment aan de verschillende universiteiten wordt afgenomen.

2.2.2 Instaptoets

De instaptoets wordt verplicht afgelegd door kandidaat-studenten voor de educatieve bachelor lerarenopleiding (kleuter, lager en secundair onderwijs).

De potentiële student die al een studiekeuze gemaakt heeft, moet daarmee een beeld krijgen van zijn startniveau. Zo weet hij waar hij staat: waar liggen zijn sterktes en wat beheerst hij minder? Op die manier ondersteunt de instaptoets de definitieve studiekeuze van de student. De instaptoetsen gaan over de startcompetenties Nederlands, maar ook over studievaardigheden en -motivatie. De instaptoets voor de lerarenopleiding lager onderwijs voegt ook nog de startcompetenties wiskunde en Frans toe.

De resultaten zijn niet-bindend voor inschrijving maar sommige instellingen koppelen wel een remediëringstraject aan bepaalde mindere resultaten.

De deelnemer legt de toets digitaal af op een door hem gekozen locatie (bijvoorbeeld thuis).

2.3 Toelatingsexamens

Het toelatingsexamen arts/tandarts is een bindend examen dat bij slagen en gunstige rangschikking, toelating verschaft tot de opleiding arts/tandarts. Het examen wordt centraal afgenomen in Brussel.

Voor de opleidingen van de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, en muziek en podiumkunsten moeten potentiële studenten eerst slagen voor een artistieke toelatingsproef. De hogeschool waar zij zich willen inschrijven, neemt de toelatingsproef af.

De raad bracht in 2018 een uitgebreid advies uit over de toelatingsproef arts/tandarts.⁶ Daarin drong hij o.m. aan op een sterkere monitoring met extra aandacht voor studenten uit kansengroepen.⁷ Hij gaat daarom in dit advies niet verder in op de toelatingsexamens.

3 Ijkings- en instaptoetsen: aandachtspunten

De Vlor vindt een degelijk studiekeuzeproces erg belangrijk. Kwaliteitsvolle instrumenten die dat proces begeleiden en versterken, verdienen daarom de nodige aandacht. De Vlor vindt het belangrijk dat de kwaliteit en de effecten van die instrumenten van nabij opgevolgd worden.

3.1 Heldere terminologie

De Vlor wijst erop dat de overheid in haar communicatie nog steeds spreekt van niet-bindende toelatingsproeven als het gaat over de ijkings- en instaptoetsen.⁸ Een toelatingsproef impliceert dat een instelling een student kan weigeren op basis van het resultaat op de proef. De term 'niet-bindend' is net het tegenovergestelde en dus uitermate verwarrend. De Vlor vraagt de overheid nogmaals om de terminologie aan te passen omdat het voor studiekeizers en studiekeuzebeïnvloeders van uitermate groot belang is dat de terminologie glashelder is.⁹ Idealiter weerspiegelt de terminologie en de daaraan gekoppelde communicatie de onderliggende doelstellingen van deze instrumenten.

3.2 Opvolgen van de effecten op democratisering

3.2.1 Nagaan van ontradende effecten die ongewenst zijn

De ijkings- en instaptoetsen willen die studenten die de startcompetenties behalen, sterken in hun studiekeuze. Die studenten die de startcompetenties niet behalen, willen ze aanzetten tot remediëring of tot herevaluatie van de studiekeuze. Dit ontradend effect is gewenst. Als de ijkingsstoets echter potentiële studenten (bijvoorbeeld uit kansengroepen) afschrikt om deel te nemen, dan is dit ontradend effect ongewenst. De Vlor vraagt om dit van nabij op te volgen. Hij is erg bezorgd over het effect van de ijkings- en instaptoetsen op studenten uit kansengroepen. Ook vraagt hij om na te gaan of de ijkings- en instaptoetsen geen biases bevatten voor studenten uit kansengroepen.

⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het toelatingsexamen arts/tandarts](#), 9 oktober 2018.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het diversiteitsbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs](#), 11 september 2018. Voor de Vlor zijn kansengroepen een ruim begrip. De Vlor ziet volgende groepen als kansengroepen in het hoger onderwijs: studenten met een functiebeperking, studenten met een migratie-achtergrond, werkstudenten, studenten-nieuwkomers, studenten met een lage SES-achtergrond, studenten uit een laaggeschoold milieu, studenten met een niet-traditionele vooropleiding, herintreders, studenten met een gezinslast. Voor een volledig overzicht, zie Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de registratie van kansengroepen in het hoger onderwijs \(actualisering\)](#), 21 april 2015.

⁸ Bijvoorbeeld: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/niet-bindende-toelatingsproeven-bacheloropleidingen>

⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het verzameldecreet hoger onderwijs](#), 13 juni 2017.

3.2.2 Nood aan redelijke aanpassingen

De Vlor pleitte ook in zijn advies over het toelatingsexamen arts/tandarts voor voldoende redelijke aanpassingen voor studenten uit kansengroepen.¹⁰ Hij pleit er nu voor om dat ook te voorzien voor studenten die een niet-bindende proef afleggen. Het resultaat kan immers hun studiekeuze grondig beïnvloeden. De Vlor vraagt de overheid hier ook financiering voor te voorzien.

3.3 Monitoring noodzakelijk

3.3.1 Impact nagaan

Het inzetten van nieuwe instrumenten in het studiekeuzeprocess vraagt om een sterke monitoring die in de eerste plaats nagaat of de (langetermijn)impact die men met deze instrumenten beoogde, wel degelijk bereikt is. Zetten zij studiekeuzers aan om hun studiekeuze te herevalueren indien nodig en zetten zij studenten aan tot het bijspijkeren van hun zwaktes? Versterken de instrumenten (op de lange termijn) de instroom in de betrokken opleidingen, zowel kwalitatief als kwantitatief? Om die analyse te kunnen maken, moeten voldoende data verzameld en ter beschikking gesteld worden en voldoende middelen en personeelsinzet voorzien worden.

3.3.2 Langetermijnperspectief aanhouden

Het is belangrijk dat alle studenten opgevolgd worden, niet enkel in het eerste jaar van hun studies, maar ook nadien en ook bij een eventuele heroriëntering. De Vlor vindt dat daarbij ook aandacht besteed moet worden aan die studenten die uiteindelijk niet voor de opleiding kiezen. Kiezen zij een andere opleiding of verdwijnen zij uit het hoger onderwijs? En wie zijn deze studenten?

3.3.3 Validiteit en betrouwbaarheid opvolgen

Om na te gaan of de gekozen startcompetenties de juiste zijn en effectief het verschil maken in de opleiding, is het nodig om de inhoudelijke en predictieve validiteit van de toets van nabij op te volgen. Als de opleidingen zich niet herkennen in de startcompetenties, dan zullen zij niet geneigd zijn om bijvoorbeeld remediëring te voorzien. Het verband tussen studiesucces en het resultaat op de ijkingsstoets moet opgevolgd worden om de predictieve validiteit van de toets na te gaan. De toets doet uiteraard geen voorspelling over het individuele studiesucces van de kandidaat-student. Dat is immers afhankelijk van een heel spectrum van factoren (bijvoorbeeld motivatie, inzet, remediëring, groei tijdens de opleiding).

Nog belangrijker vindt de Vlor dat de onderzoekers aandacht besteden aan de consequentiële validiteit. Wat zijn effectief de gevolgen? Wat doet de student met de remediëring? Wat doet de opleiding met de remediëring? Wat doet de student met het resultaat in functie van zijn studiekeuze of studie-aanpak?

Dankzij de voorziene financiering, wordt dat voor de ijkingsstoets momenteel gedeeltelijk opgevolgd. De Vlor pleit er echter voor om dat verder diepgaand te onderzoeken, ook voor de instaptoets.

¹⁰ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het toelatingsexamen arts/tandarts](#), 9 oktober 2018.

3.4 Afstemming nodig

De Vlor vraagt dat overheid, experten en instellingen meer afstemmen over:

- het vervolgtraject aan de verschillende instellingen:
Sommige instellingen voorzien vrijstellingen, andere niet. De meeste instellingen bieden remediëring aan, maar die is niet overal verplicht. Uiteraard valt dat onder de autonomie van de instelling, maar het feit dat de aanpak zo verschillend is, is erg verwarrend voor de kandidaat-student.
- de afnamemodaliteiten:
De manier waarop de toetsen worden afgenomen, heeft een impact op de perceptie van studiekeuzers en studiekeuzebeïnvloeders. Bovendien moeten de afnamemodaliteiten in rekening genomen worden voor validiteit en betrouwbaarheid. Een goede communicatie over die verschillende modaliteiten is nodig, maar de vraag stelt zich of ze toch ook niet meer op elkaar kunnen afgestemd worden.
- de feedback die deze instrumenten geven aan de kandidaat-student (zie 3.5).

3.5 Transparante feedback

De Vlor vindt het belangrijk dat de kandidaat-student samen met zijn resultaten ook transparante feedback ontvangt. De feedback die de kandidaat-student ontvangt, is cruciaal omdat die de studiekeuze sterk kan beïnvloeden. Zowel bij de ijkings- als bij de instaptoetsen is er een groep studenten die geen goed resultaat behaalt op de toets, maar wel na het eerste studiejaar. Dat kan het effect zijn van motivatie, remediëring en onderwijs. Dat kan ook te maken hebben met het feit dat de proef slechts een momentopname is. De feedback daarover moet duidelijker zijn. De kandidaat-student moet zijn resultaat voldoende goed kunnen kaderen. Voor de Vlor is dit een aandachtspunt dat de nodige opvolging vereist. Belangrijk is ook dat kandidaat-studenten ook bij instellingen hoger onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding terechtkunnen voor reflectie over de resultaten. Daarvoor moeten de nodige mensen en middelen voorzien worden.

De Vlor vindt het ook nodig dat secundaire scholen en centra voor leerlingenbegeleiding globale feedback krijgen over de resultaten van de leerlingen die deelnamen. Dit kan bijdragen aan een verbetering van de manier waarop zij het studiekeuzeproces ondersteunen.

3.6 Systematisch overleg

3.6.1 Tussen de experten

De Vlor vindt het nodig dat de overheid de verschillende experten van de ijkings- en instaptoetsen en het toelatingsexamen arts/tandarts op regelmatige tijdstippen samenbrengt zodat alle partijen de stand van zaken rond ontwikkeling, monitoring, modaliteiten van elkaar kunnen horen. Enkel op die manier kunnen de betrokken partijen nagaan op welke punten zij moeten zoeken naar meer afstemming.

3.6.2 Tussen hoger en secundair onderwijs

De ijkings- en instaptoetsen zijn, voor zover mogelijk, afgestemd op zowel de startcompetenties van de opleidingen hoger onderwijs, als op de eindtermen secundair onderwijs. De selectie van

de startcompetenties die in de toetsen aan bod komen, blijft cruciaal. Overleg tussen hoger en secundair onderwijs over welke inhoud aan bod komt, is daarom erg belangrijk en kan nog versterkt worden.

3.7 Transparante communicatie

3.7.1 Over de verschillende instrumenten en op één centrale plaats

De communicatie over de verschillende instrumenten en hun verschillende modaliteiten kan nog aan duidelijkheid winnen. Voor de Vlor is een transparante communicatie daarover cruciaal, maar ook over de verschillende vervolgttrajecten in de instellingen. Alle relevante informatie zou moeten in kaart gebracht worden op een centrale informatieplaats zodat die toegankelijk is voor alle partners die betrokken zijn bij het studiekeuzeproces (de studiekeuzers en studiekeuzebeïnvloeders, de centra voor leerlingenbegeleiding, de scholen, de leerkrachten, studietrajectbegeleiders, studieadvies...). De Vlor vindt onderwijskiezer.be daarvoor de aangewezen plaats. Die moet echter verder gaan dan een gewone verwijzing naar de verschillende toetsen. Er moet meer duiding rond de uiteenlopende instrumenten gegeven worden.

3.7.2 Over de meerwaarde voor de studiekeuze

De Vlor vindt het belangrijk dat de meerwaarde van de instrumenten duidelijk is voor de studiekeuzers (en studiekeuzebeïnvloeders). Het moet voor hen duidelijk zijn dat instrumenten een (betrouwbaar) beeld schetsen van (een deel van) hun potentieel.

Daarnaast is het ook belangrijk dat studiekeuzers en studiekeuzebeïnvloeders inzien dat het studiekeuzeproces één traject is, waarvan deze instrumenten verschillende aspecten en doelstellingen belichten. Samen met andere informatiebronnen (zoals het advies van de klassenraad) ondersteunen zij het studiekeuzeproces.

3.8 Gegarandeerde financiering op de lange termijn

Vandaag is de financiering voor de ontwikkeling, ondersteuning en opvolging van de ijkings- en instaptoetsen telkens voorzien voor één jaar. Op die manier wordt geen enkel langetermijnperspectief geboden. Nochtans moet de monitoring van deze instrumenten net met langetermijngegevens gebeuren. Een gegarandeerde financiering is nodig voor de ontwikkeling, ondersteuning en opvolging van kwalitatief goede instrumenten die het studiekeuzeproces ondersteunen.

4 Voorzichtigheid bij uitbreiding van dit instrumentarium

Ijkings- en instaptoetsen zijn een opportuniteit om het studiekeuzeproces in de overgang van secundair naar hoger onderwijs te verbeteren. De Vlor vindt echter dat vier soorten toetsingsinstrumenten (zie de opsomming in punt 2) volstaan. Hij is er voorstander van om in de eerste plaats het bestaande instrumentarium te perfectioneren en bij te sturen. Elke uitbreiding die voorzien wordt, moet passen binnen het bestaande kader.

De Vlor is voorzichtig over de uitbreiding van de ijkings- en instaptoetsen naar andere opleidingen. Hij benadrukt dat elke uitbreiding voorafgegaan moet worden door een degelijke inhoudelijke analyse en bepaling van de doelstellingen. Daarbij mogen studentenaantallen of marketingargumenten geen rol spelen. Per uitbreiding moet de overheid samen met de instellingen bekijken wat de noden en behoeften van de opleidingen zijn en of er al instrumenten bestaan die hieraan tegemoetkomen. Een eventuele uitbreiding moet uiteraard gepaard gaan met de nodige financiering.

Isabelle De Ridder
secretaris Raad Hoger Onderwijs

Veerle Hendrickx
voorzitter Raad Hoger Onderwijs